

אלול התש"ע

בס"ד

מלכות וזכרון בחדש השביעי

לפרשת ניצבים וילך - ערב ראש השנה התשע"א (ע"פ שעורו של הרב תמיר גרנות)

חתימת ברכת קדושת היום בראש השנה כפי שהיא לפנינו בסיפורים כוללת התייחסות למלכות: "מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון", ועל כן נראה שהיא מנוסחת כשיטת ר"ע. מסתבר שלשיטת ר' יוחנן בן נורי החתימה הייתה צריכה להשמיט את ה'מלכות', והנוסח היה: "מקדש ישראל ויום הזכרון".

ג. מיקום קובץ התקיעות הראשון - לדעת שניהם התקיעות הראשונות סמוכות לברכת 'קדושת היום', אלא שמתוך המחלוקת הקודמת עולה הבדל חשוב: לדעת ר' יוחנן המלכויות נאמרות ללא תקיעות לידן, והתקיעות הראשונות נשמעות לאחר ברכת 'קדושת היום', שאין בה מלכות.

ר' עקיבא שואל אותו על כך "אם אינו תוקע למלכויות למה הוא מזכיר?", ומכאן שלשיטתו הפסוקים אינם נאמרים לשם עצמם, אלא כדי לתת משמעות וכדי לפרש את התקיעות הסמוכות להן, ולאמירת פסוקי מלכויות גרידא אין כל ערך.

בדברי ר' עקיבא האחרונים נמצא גם הסבר לשאלה מה הביא את חז"ל לתקן דווקא בראש השנה תפילת עמידה מיוחדת שיש בה תשע ברכות ולא שבע כבשאר המועדים.

חז"ל הבינו שהתקיעה צריכה להיות חלק מן התפילה הן מצד משמעותה העצמית כתפילה, והן מפני שלמדו מן הפסוקים שהתקיעות היו מושמעות על המוספים בבית המקדש, ומשהחליפה התפילה את הקרבן אך טבעי הוא שהתקיעות תבאנה סמוכות לתפילה.

מפני שעיקר חובת התקיעה היא שלוש סדרות של שלוש, תיקנו להן שלוש ברכות, אחת לכל סדרה.¹

הבה נברר לעומקה את שאלתו של רבי עקיבא כלפי ר' יוחנן בן נורי, בה עלינו להתבונן משתי בחינות:

א. מהו הטעם באמירת המלכויות אם אין הן מפרשות את התקיעה, ומה טעם מיקומן בברכת קדושת השם?

ב. מה משמעותן של התקיעות הסמוכות לקדושת היום אם אין הן נאמרות על המלכויות?

א. משמעות התקיעות ופסוקי המלכויות

אימתי תוקעים בתפילת ראש השנה?

במשנה בראש השנה חולקים התנאים אודות אופן שילוב התקיעות עם הברכות המיוחדות לתפילת היום:

1. ראש השנה לב.

משנה. סדר ברכות: אומר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלכויות עמהן ואינו תוקע. קדושת היום - ותוקע, זכרונות - ותוקע, שופרות - ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים, דברי רבי יוחנן בן נורי.

אמר לו רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלכויות למה הוא מזכיר? אלא אומר אבות וגבורות וקדושת השם, וכולל מלכויות עם קדושת היום - ותוקע, זכרונות - ותוקע, שופרות - ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים.

התקנה שתיקנו חז"ל לומר בראש השנה בתפילה שלוש ברכות - מלכויות, זכרונות, ושופרות, ולא רק ברכה אחת, כבשאר החגים (ברכת קדושת היום), מקובלת לכולי עלמא.

בנוסח הברכה בשאר החגים, נמצא את הסדר הבא מיד לאחר סיום הברכה השלישית (ברכת קדושת השם - 'הא-ל הקדוש') בתפילות ערבית, שחרית ומנחה:

א. 'אתה בחרתנו' - בחירת ישראל.

ב. 'ותתן לנו את... יום פלוני' - מתן החג זכר ליציאת מצרים.

ג. 'יעלה ויבוא' - תפילת החג המיוחדת.

ד. 'השיאנו את ברכת מועדך...' - סיום הברכה בתפילה כללית.

ה. חתימה כללית - 'מקדש ישראל והזמנים'

בתפילת מוסף הנוסח שונה בחלקים הראשונים (א-ג):

הוא עוסק בקרבנות המיוחדים לאותו מועד, ונוספת בו תפילה לקיבוץ גלויות ובניית בית הבחירה.

החתימה במוסף דומה לחתימה בשאר התפילות.

בראש השנה נוספו שלוש ברכות מיוחדות, שחז"ל תיקנו לשלב אותן עם תקיעות השופר.

השינוי המתחייב בנוסח התפילה, והחובה להסמיך את התקיעות לתפילת היום, עוררו ספקות לגבי מבנה התפילה ואופן שילוב התקיעות.

במשנה הנ"ל נחשפו שתי מחלוקות:

א. מיקומם של פסוקי המלכויות - לדעת ר' יוחנן בן נורי יש לאומרים בברכה השלישית - בקדושת השם (הא-ל הקדוש), ולדעת ר' עקיבא יש לאומרים בברכה הרביעית - ב'קדושת היום'.

1 "סדר תקיעות שלוש של שלוש שלוש" (משנה, ראש השנה, ד ט)

בעבר ראינו שמשמעות הביטוי "זכרון תרועה" (ויקרא כ"ג, כ"ד), המגדיר את ראש השנה בפרשת המועדות, היא תרועה המביאה לידי זכרון.

כך פירש גם רשב"ם שם:

5. רשב"ם על במדבר פרק י', פסוקים ט'-י'

זכרון תרועה - על ידי התרועה תזכרו למקום. כדכתיב: "והריעותם בחצוצרות... וזכרתם..."

אך מניין לנו כי התרועה מביאה לידי מלכות?

כלל הוא בידינו, שלעיתים מקצר הכתוב במקום אחד ומרחיב באחר, ואז יילמד הסתום מן המפורש.

מידות הגזרה השווה ובנין האב, הנמנות על שלוש-עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן, מאפשרות העברת חיוב הלכתי ממקום אחד למקום אחר באמצעותן.

את מה שיכולנו לעשות גם בלעדיון ברמה הפרשנית, מאפשרות המידות הללו לעשות גם מבחינה משפטית והלכתית.

היכן, אפוא, מופיעה התרועה במקומות אחרים בתורה, ומה תפקידה שם?

האם המלכות מופיעה בזיקה לתרועה גם במקומות נוספים במקרא?

מקום בולט שבו מופיעה התרועה הוא פרשת היובל:

6. ויקרא כ"ה, ט'-י'

והעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש, ביום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם: וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישביה, יובל הוא תהיה לכם.

בפרשת היובל מופיעה התרועה ביחד עם שופר, ומכאן אכן למדו חז"ל במסכת ראש השנה שחובת התקיעה היא בשופר דווקא³.

מהו תפקידה של התרועה ביובל?

על פי האמור בפסוקים, תרועה זו קשורה לקידוש השנה, ולכן היא גם מכריזה על מצוות היובל העיקריות: קריאת הדרור לעבדים ושיבת כל איש אל אחוזתו.

פירוש מינימליסטי של תרועת השופר יטען שכיוון שזו שנה מיוחדת, יש לקדש אותה ולייחד אותה בהכרזה, הנעשית על ידי התרועה.

פירוש משמעותי יותר של תרועת השופר ביובל הוא שהתרועה קשורה לתוכנה של השנה שעליה מכריזים ושאותה מקדשים.

מהו הקשר בין תרועת השופר לבין שחרור העבדים וחזרת הקרקעות, או אפילו בין השופר לבין הערך העומד בבסיס מצוות אלו - החירות?

נראה כי יש להבין את משמעותה של התקיעה ביובל כמו שהבנו לעיל בשיטת ר' עקיבא: הכרזה על עלייתו של מלך חדש - הקב"ה.

שיטת ר' עקיבא

עמדתו של ר' עקיבא נראית פשוטה.

פסוקי המלכויות נאמרים, כמו אחיהם מהזכרונות והשופרות, כדי לפרש את התקיעות שאחריהם.

מכאן, שהתקיעות הראשונות הן תקיעות של מלכות, ותפקידן להמליך את רבונו של עולם על הארץ, כחתימת הברכה "מלך על כל הארץ".

אמנם הזיקה בין מצוות התרועה בראש השנה לבין המלכת ה' איננה מפורשת בפסוקי ראש השנה בתורה, אך ניתן ללמוד עליה ממקורות אחרים.

בפרק התהילים אותו אנו אומרים לפני התקיעות, מבוטא הרעיון של התרועה כאקט של המלכה בבהירות רבה:

2. תהילים מ"ז

לְמַנְצֵחַ לְבַנֵי קִרְחַ מְזֻמֹּר: כָּל הָעַמִּים תִּקְעוּ כַף הָרִיעוּ לְאַלּוּקִים בְּקוֹל רִנָּה: כִּי ה' עֲלִיוֹן נוֹרָא מֶלֶךְ גָּדוֹל עַל כָּל הָאָרֶץ... עֲלֵה אֱלֹהִים בְּתִרְעוּהָ, ה' בְּקוֹל שׁוֹפָר: זָמְרוּ אֱלֹהִים זָמְרוּ, זָמְרוּ לְמַלְכֵנוּ זָמְרוּ: כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים, זָמְרוּ מִשְׁפִּיל: מֶלֶךְ אֱלֹהִים עַל גּוֹיִם, אֱלֹהִים יָשֵׁב עַל פֶּסֶס קִדְשׁוֹ.

זהו מזמור המתאר את המלכת ה', ובמרכזו מעמד ההמלכה בתרועה ובקול שופר.

המזמור נאמר שבע פעמים, שכן המספר שבע מעלה תמיד את מלכות ה', והוא מכוון כנגד ספירת המלכות.

מן המזמור עולה שהתרועה היא מעין קול חזק של מחיאת כף - "כל העמים תקעו כף, הריעו לאלוקים בקול רינה".

התקבולת מוכיחה שהתרועה היא תקיעה בקצב של מחיאת כף;

מן הסתם משמעותן היא דומה, והרי שהתקיעה משמשת כמעשה חגיגי של התלהבות והסכמה.

עוד מצאנו כי התקיעה בשופר מכריזה על מלכותו של בשר ודם:

3. מלכים א', פרק א', פסוק ל"ט

וַיִּקַּח צְדוֹק הַכֹּהֵן אֶת קַרְנֵי הַשֶּׁמֶן מִן הָאֵהָל וַיִּמְשַׁח אֶת שְׁלֹמֹה, וַיִּתְקְעוּ בְּשׁוֹפָר וַיֵּאמְרוּ כָּל הָעָם יַחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה.

תקיעת השופר מכריזה כאן על תחילת פרק מדיני ועל עלייתו של מלך חדש, ומשמעותה קרובה גם כשאנו באים להמליך את מלך מלכי המלכים.

ואם תאמר: והלא:

4. תהילים קמ"ה, י"ג.

"מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור".

וכיצד ייתכן שעד כה לא מלך הקב"ה, ואנו צריכים להמליכו?

יש לומר, שאף שהקב"ה מולך על כסא כבודו ועל משרתיו, ואף כוחות הטבע נתונים למשמעתו, הרי על הארץ הוא מולך רק אם יש מי שממליך אותו.²

ועדיין, מניין לר' עקיבא שההמלכה היא משמעותה העיקרית של התרועה בראש השנה?

3 ראה: בבלי, ראש השנה, ל"ג ע"ב. אמנם, יש לשים לב שביובל הציווי אינו לעשות "יום תרועה", אלא להעביר שופר תרועה בכל הארץ, ועוד נתייחס לכך בהמשך.

2 עיקרו של רעיון זה בוטא במקומות רבים, מהם בכתבי המגיד ממזריטש, ובכתבי רש"י מלאד, ש"אין מלך בלא עם".

בחתירת הברכה מצטרפת המלכות אל הקדושה: **"כי אל מלך גדול וקדוש אתה"**⁴, ובימים נוראים אף בחתירת הברכה: **"המלך הקדוש"**.

כלומר, צירוף פסוקי המלכויות אל ברכת 'קדושת השם' אינו יצירת כלאיים, אלא חיזוק והרחבה של תוכן שקיים בברכה זו ממילא, המקבל בראש השנה ובימים הנוראים תוקף נוסף.

גם הקדושה, המקדימה את ברכת 'קדושת השם', כוללת בתוכה את החיבור בין הקדושה למלכות: **"אנו פותחים באמירת 'קדוש קדוש' ומסיימים בתפילה 'ימלך ה' לעולם אלוהים ציון'"**.

בקדושת מוסף, על פי נוסח ספרד, אנו פותחים ואומרים: **"כתר יתנו לך"**, כלומר **מלכות**, ובשבת בחלק מן התפילות מתפללים על המלוכה: **"ותמלך עלינו כי מחכים אנחנו לך"**.

בימים נוראים, אנו מוסיפים בסיום הקדושה שבח ותפילה למלכות ה': **"אדיר אדירנו ה' אדוננו... והיה ה' למלך על כל הארץ"**, לאמור - המלכות מצטרפת אל הקדושה ומופיעה עימה יחד, עוד לפני שאנו מוסיפים עליה את פסוקי המלכויות.

על פי דברים אלה יש לומר כי גם לתקיעות עצמן יש משמעות שונה על פי ר' יוחנן בן נורי.

נראה שהוא למד את משמעות התרועה בראש השנה מתרועות המסעות, המלחמה והמועדות:

9. במדבר פרק י'
(ב) עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כְּסָף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הַעֲדָה וְלְמִסְעָ אֶת הַמַּחֲנוֹת: (ג) וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלַיִךְ כֹּל הַעֲדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ד) וְאִם בָּאֲחַת תִּקְעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלַיִךְ הַנְּשִׂאִים כְּאִשֵּׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל: (ה) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִיִּים קִדְמָה: (ו) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֲנִיִּים תַּיְמִנָה תְּרוּעָה וְתִקְעוּ לְמִסְעֵיהֶם: (ז) וּבִהֲקֵהִיל אֶת הַקֹּהֵל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעוּ: (ח) וּבְגִי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַחֲצוֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֹקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: (ט) וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעֵתֶם בַּחֲצוֹצְרוֹת וּנְזַפְרֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֲבִיבֵיכֶם: (י) וּבְיוֹם שְׂמִחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְכִרְאֵי חֲדָשְׁכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצוֹצְרוֹת עַל עֲלֵתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

על פי מודל אחר שהציעו חז"ל בגמרא: **10. מסכת ר"ה, לד.**

דתניא "ותקעתם תרועה" (במדבר י', ה') - תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה. אתה אומר תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה, או אינו אלא תקיעה ותרועה אחת? היא כשהוא אומר "ובהקהיל את הקהל לתקעו ולא תרעו" (שם, פסוק ז') הוי אומר תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה. ומנין שפשוטה לפני ת"ל "ותקעתם תרועה" (ו') ומנין שפשוטה לאחר ת"ל "תרועה יתקעו".

לימוד זה מדגיש את מהותו של היום כיום זכרון - "זכרון תרועה", על פי האמור בפרשיית הקרבנות בספר ויקרא (פרק כ"ג, פסוק כ"ד).

שכן בתרועת המלחמה והמועדות, הסמוכים למסעות, הופיעה התרועה כמי שמביאה לידי זכרון לפי ה': **"וזכרתם"**, **"והיו לכם לזכרון"**.

אף שמלכות ה' נצחית היא, היא אינה ניכרת בכל הזמנים במידה שווה.

מלכותו יתברך בשבת גדולה ממלכותו בימות החול, ומלכותו בארץ הקודש בולטת יותר ממלכותו בארץ העמים.

שנת היובל היא שנה שבה מלכות ה' מתבלטת ומופיעה בפועל, ומשפיעה על הסטטוס המשפטי של אנשים ושל נכסים.

כפי שמודגש בפסוקים המנמקים את חובת שחרור העבדים ואת חזרת הקרקעות ביובל:

7. ויקרא כ"ה

וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצַמְתָּת כִּי לִי הָאָרֶץ, כִּי גֵרִים וְתוֹשְׁבֵים אֲתֶם עַמִּדִי.
כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם...

שנת החמישים היא שנת הופעת מלכותו של ה', ולכן היא מבטלת את הבעלות האנושית הזמנית על קרקעות ועל אנשים, ומחזירה את הכל למצב הראשוני, לחלוקה היסודית שחילק מלך מלכי המלכים עצמו: כל אדמה - לנוחלה, וכל אדם - לעצמו ולמשפחתו.

החירות מפני בני אדם אחרים, העומדת בבסיס מצוות היובל, נובעת משלטונו של הקב"ה בעולם.

ר' עקיבא למד את משמעות התרועה בראש השנה ממקבילתה ביובל, על פי המודל של הגזרה שווה שהציעו חז"ל בגמרא: **8. מסכת ר"ה, לג.**

ת"ל בחדש השביעי - שיהו כל תרועות חדש השביעי זה כזה.

לימוד זה מדגיש את מהותו של היום כ"יום תרועה", (על פי ההגדרה במדבר כ"ט, א', בפרשיית הקרבנות), שהוא יום המלכה, ומפחית בחשיבותו כיום זכרון.

דעת ר' יוחנן בן נורי

קביעת המלכויות בברכת 'קדושת היום' והסמכת התקיעות אליהן (בשיטת ר' עקיבא) קובעת את רעיון ההמלכה כרעיון המרכזי של היום, ממנו נובע הכל, וכמאמר הברכה: **"מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון"**.

ר' יוחנן אינו מקבל את התפיסה הזו של היום, וממילא אינו מקבל את צירוף המלכויות ל'קדושת היום' ולתקיעה.

אלא שאם כך הוא, מהי המשמעות של אמירת המלכויות בברכת 'קדושת השם' לדעת ר' יוחנן בן נורי?

מסתבר של'מלכויות' על פי ר' יוחנן יש מעמד שונה ממעמדן בשיטת ר' עקיבא.

נעייך נא לרגע במעמד הברכה השלישית - 'קדושת השם'.

ברכה זו היא השלישית בין ברכות השבת, שכולן אינן מנסות ל'הניע' או לשנות משהו במציאות, אלא תכליתן היא לשבח את רבונו של עולם ולהכין את הקרקע לפניו אל ה'.

הברכה השלישית עוסקת בעיקר בקדושת ה': **"אתה קדוש ושמך קדוש..."**

נקודת המחלוקת

מהו שורש המחלוקת שבין שיטת ר' יוחנן בן נורי לבין שיטת ר' עקיבא, ומדוע העדיף ר' עקיבא לייחד למלכויות את ברכת קדושת היום ולתקוע עמהן?

נראה ששתי תפיסות של מלכות ה' עולות מכאן, ובמיוחד ממוקדת המחלוקת בשאלת ההמלכה.

לדעת ר' יוחנן בן נורי, המלכות שייכת לפרקי השבח שבתפילה, ולכן אנו מזכירים אותה בברכה השלישית ולא בברכות בהן מבקשים ומנסיים לשנות את המציאות.

בברכה השלישית ה' מתואר כמלך ומשובח כמלך, מפני שהוא **כבר מלך**:

הוא איננו זקוק להמלכה, אלא אנחנו מפארים את מלכותו, מצביעים עליה ושרים לה.

לא תוקעים למלכויות, לדעת ר' יוחנן בן נורי, מפני שהתקיעה **איננה מוסיפה למלכות ה', הקיימת ממילא**.

כשאנו מסיימים את ברכת קדושת ה', הודינו כבר במלכות ה' ושיבחנוה, ומכאן אנו יוצאים לדרך כדי לחולל את עניינו העיקרי של היום - הזכרון.

הזכרון הוא שמו של היום, ולכן הוא מופיע בברכות האמצעיות פעמיים:

בברכה הרביעית - קדושת היום ("מקדש ישראל ויום הזכרון"),
ובברכה החמישית - הזכרונות ("זוכר הברית").

ר' יוחנן בן נורי מחזיק בהשקפה שראש השנה הוא יום זכרון, ותקיעות השופר באות לשם זכרון.

הברכה הרביעית, בה עולה עניינו הכללי של היום, מכוונת לעצם יצירת הזכרון - להיזכר לפני ה'.

והברכה החמישית מדגישה את הברית אותה אנו מצפים שה' יזכור: "זוכר הברית".

הברכה השישית משלימה את המהלך בפנותה לה' בבקשת ישועה ורחמים דרך השופר, וכמאמר הפסוק בפרשיית החצוצרות "ונזכרתם לפני ה' אלוקים ונושעתם מאויביכם" (במדבר פרק י', פסוק ט'). - מקור 8 -

מתוך הזכרון, ובמיוחד זכרון הברית, תצמח הישועה.

אם נצעד בעקבות לשון חתימת הברכה - "שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים" - נבין שהשופר מהווה גם כלי של תפילה, והתרועה היא גם קול תפילה.

ואכן, היות השופר כלי של תפילה באה לידי ביטוי ברבות מהלכות השופר, ובמיוחד בקביעת הז"ל כי השברים והתרועה הם בכי של "גנוחי גנוחי" ו"לול ילל" (ראש השנה לג:) - השופר הוא קול של בכי ובקשת רחמים⁵.

מצאנו אסמכתא למשמעות זו של התרועה בפסוקי המקרא:

⁵ הרמב"ם (ספר המצוות, עשין, נ"ט; היד החזקה, הלכות תעניות פרק א' הלכות א"ד) הרחיב משמעות זו של התרועה לציווי כללי להריע ולהתפלל אל ה' בבקשת רחמים בכל שעת צרה, כחלק ממצוות העשה של התענית. ציווי זה נלמד מחובת התרועה בעת המלחמה.

11. איוב ל"ג, כ"ו

ועתה אל אלוך נירצהו ונראה פניו בתרועה ונשב לאנוש צדקתו.

ר' עקיבא אינו מבין מה טעם יש במלכויות ללא תקיעה, מפני שאין די באמירת המלכות, כלומר בתיאורה כצופים מבחוץ, אלא עלינו להמליך את ה', וההמלכה נעשית על ידי תקיעה.

כפי שלמדנו ממקורות שונים, 'אין מלך בלא עם', ואפילו רבש"ע אינו מלך אם אין מקבלים אותו לכזה;

הגם שהוא בכל מקרה מלך בכוח, הוא איננו מלך בפועל ללא קבלתו כמלך;

הנביא אומר: "והיה ה' למלך על כל הארץ" (זכריה י"ד, ט') - וכעת הוא עדיין אינו מלך.

השלכות נוספות למחלוקת

נראה שההבדל בין ר' עקיבא לר' יוחנן בן נורי בא לידי ביטוי גם בטופסי הברכות ובתכניהן.

בברכת קדושת השם אנו חותמים: "המלך הקדוש", כלומר אנו מדברים על המלכות הקדושה, במשמעות של נישאה, נשגבת, מופרשת, נבדלת וכדומה.

כך גם בקדושה - השבח בא מפי המלאכים ואנו מצטרפים אליו.

המלאכים מהללים את הקב"ה על מלכותו בעולמות העליונים, אך אין הם יכולים להללו בעולם התחתון, בארץ.

מנקודת הראות של קדושת ה', ה' הוא מלך תמיד.

אנו יכולים להצטרף לשירת המלאכים או לעמוד מנגד, אך אין בידינו להשפיע על מלכותו.

בברכת היום אנו חותמים: "מלך על כל הארץ", כלומר: אנו מברכים אותו על מלכותו בארץ, וזו איננה מובנת מאליה כלל;

היא מקבלת משמעות רק מתוך הכרזתנו ותפילתנו, והתקיעות המלוות אותן.

ר' עקיבא מבין שעיקרו של יום הוא מלכות - לא מלכות שממילא, אלא המלכה אקטיבית, ולכן מלכויות נאמרות בקדושת היום, ועמהן סדר התקיעות הראשון.

נראה ששורש מחלוקת ר' עקיבא ור' יוחנן בן נורי מתגלה גם במחלוקת אחרת שנידונה בגמרא בעקבות המשנה:

12. מסכת ר"ה, לד.

והיכן אומרה לקדושת היום? תניא, רבי אומר: עם המלכויות אומרה, מה מצינו בכל מקום ברביעית - אף כאן ברביעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עם הזכרונות אומרה, מה מצינו בכל מקום באמצע - אף כאן באמצע. וכשקידשו בית דין את השנה באושא ירד רבי יוחנן בן ברוקא לפני רבן שמעון בן גמליאל, ועשה כרבי יוחנן בן נורי, אמר לו רבן שמעון: לא היו נוהגין כן ביבנה. ליום השני ירד רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ועשה כרבי עקיבא. אמר רבן שמעון בן גמליאל: כך היו נוהגין ביבנה. למימרא דרבי שמעון בן גמליאל כרבי עקיבא סבירא ליה, והא אמר רבי עקיבא מלכויות עם קדושת היום אמר להו, ורבן שמעון בן גמליאל אומר קדושת היום עם הזכרונות אמר להו! אמר רבי זירא: לומר שתוקעין למלכויות.

אף שהתקבלה דעתו של ר' עקיבא כי פסוקי המלכויות יאמרו בקדושת היום וסמוך לתקיעות, וממילא התקבלה תפיסתו שעלינו להמליך את ה' בארץ, התקבלה גם דעתו של ר' יוחנן בן נורי, שמלכותו הקדושה והנוראה, אותה מכירים גם המלאכים, בעינה עומדת, ועלינו לשבחה ולפארה.

מוקד זה של התפילה בא לידי ביטוי כבר בהדגשת "המלך" בתחילת השחרית, ובנעימת המלכות המזוירית המאפיינת את אמירת השבח בהמשך תפילת השחרית.

עד סוף 'המלך הקדוש' אין תחינה למלכות, ורק בשולי התפילה יש עליה בקשה, ולעומת זאת יש הודאה, הלל ושבח למלך היושב על כסא רם ונשא.

ג. "בחדש השביעי"

המקור לאמירת מלכויות

מנין לחובת אמירת המלכויות בראש השנה?

בגמרא למדו כך:

13. מסכת ר"ה לב.

מנין שאומרים מלכויות? תניא, רבי אומר: "אני ה' אלוקיכם... ובחדש השביעי" (ויקרא כ"ג, כ"ב-כ"ד) - זו מלכות. רבי יוסי בר יהודה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "והיו לכם לזכרון לפני אלוקיכם" (במדבר י', י' - מקור 8); שאין תלמוד לומר "אני ה' אלוקיכם", ומה תלמוד לומר "אני ה' אלוקיכם"? זה בנה אב לכל מקום שנאמר בו זכרונות - יהיו מלכויות עמהן.

14. ויקרא כ"ג - המקור של רבי

(כב) וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצִּיר אֶרְצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ בְּקִצְרְךָ וְלִקֵּט קִצִּירְךָ לֹא תִלְקֵט לְעֵנִי וְלִגְר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כד) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ יְהִי לָכֶם שַׁבָּתוֹן זָכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ:

גם רבי וגם ר' יוסי בר' יהודה לומדים את רעיון המלכות מטופס חתימת הפסוקים "אני ה' אלוקיכם", ומסמיכותן לעניין שקשור בראש השנה.

לעצם הבנת טופס זה, יש להצביע על כך שהוא שונה מהחתימה הקצרה והנפוצה בתורה: "אני ה'", ואין זה שוני של מה בכך.

בעוד שהחתימה הקצרה היא מעין סיום בשם המדבר והנחתו על הדברים במובן של קיום וחיזוק, הרי התוספת "אלוקיכם" מדגישה את היבט הריבונות והשלטון שקשור במילה התואר "אלוקיכם".

כמו שהיא מופיעה בהופעותיה המוקדמות אצל האבות:

15. הופעותיה של המילה אלוקים אצל האבות

אצל אברהם - בברית המילה, שם הוא מובטח: "להיות לך לאלוקים ולזרעך אחריו" (בראשית י"ז, ז'). אצל יעקב - בנדרו, בהתחייבו "והיה ה' לי לאלוקים" (שם כ"ח, כ"א) כלומר, לאדון ושליט מכל וכל.

כיוון שנוספו שלוש ברכות בעלות תוכן מיוחד לברכת קדושת היום הסטנדרטית, נשאלה השאלה איזו מהברכות יש לצרף לקדושת היום.

רבי פסק לאומרה על המלכויות כיוון שהיא רביעית, ורשב"ג פסק לאומרה עם ברכת הזכרונות כיוון שהיא באמצע;

שניהם, לפי המפורש בברייתא, נתכוונו לדבר אחד - להשוות את מבנה התפילה בראש השנה לשאר המועדים.

אולם, ייתכן שמחלוקתם קשורה בשאלה יסודית יותר. מחלוקת התנאים השנייה על מיקום 'קדושת היום' (לדעת רבי במלכויות ולדעת רשב"ג בזכרונות), משקפת כנראה את אותה מחלוקת ממש לגבי מהותו של היום: לדעת רבי, כמו לדעת ר' עקיבא, עיקר מהותו של יום הוא ההמלכה, ולכן ראוי להזכיר את עיקר קדושת היום עם המלכויות: "מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון".

לדעת רשב"ג, עיקר מהותו של יום הוא הזכרון, כדעת ר' יוחנן בן נורי, ולכן תאמר קדושת היום בברכת הזכרונות: "זוכר הברית מקדש ישראל ויום הזכרון".

ב. הכרעת ההלכה

לכאורה, אנו נוהגים כשיטת ר' עקיבא ורבי - אנו אומרים את המלכויות עם קדושת היום ותוקעים לאחריהן.

אולם, מבט שני יגלה שהתמונה מורכבת הרבה יותר. כבר אמרנו שברכת קדושת השם מכילה בתוכה תכנים של מלכויות, ובמיוחד מעידה על כך חתימתה בימים הנוראים - "המלך הקדוש".

בנוסף לכך, כשאנו מביטים בנוסח התפילה הקיים, ניתן לראות כי הברכה מכילה תכנים הקשורים במלכות ה', ונתייחס כאן בקצרה לנוסח האשכנזי.

מיד לאחר חתימת "מחיה המתים" מכריז שליח הציבור: "ימלוך ה' לעולם אלוקיך ציון...".

אחר כך מופיעים פיוטי מלוכה רבים כמו: "מלך עליון" ו"ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד".

אחר כך אנו מכריזים: "ובכן לך תעלה קדושה כי אתה ה' אלוקינו מלך" ופותחים ב"נתנה תוקף" שמוקדו העיקריים הם מלכות ודין ("ובו תנשא מלכותך..."), עד למשפט הסיום: "ואתה הוא מלך אל חי וקיים".

גם סיום הקדושה ב'אדיר אדירנו' מדגיש את בחינת המלכות,

ונוסח התפילה בהמשך, "לדור ודור המליכו לא-ל כי הוא לבדו מרום וקדוש", ממשיך את הכיוון.

המשך הברכה כולה, באמירת "ובכן..." היא באופן כללי תפילה להתגלות ה' והופעת מלכותו, עד למילים המפורשות: "ותמלוך אתה הוא ה' מהרה לבדך על כל מעשיך...".

נראה שהמסורת המתפתחת של התפילה הכריעה כאן כי 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים'.

גם השנה היא יחידה טבעית (סבוב אחד של כדור הארץ סביב השמש);

כאשר עוברות שש יחידות טבעיות של שנים, מגיעה יחידה שביעית שאיננה טבעית, אך היא קדושה - "שבת לה" (ויקרא כ"ה, ב').
שוב: שביתה, חרות, מלכות.

וביובל - ביתר תוקף, שבע כפול שבע.

ובחודשים - בדיוק כך.

החדש הוא היחידה הטבעית השלישית (סבוב הירח סביב כדור הארץ), ומדוע שלא יפעל כאן בדיוק אותו עקרון?

יש שש יחידות ראשונות של חודשים, המתחילות בחדש הראשון - ניסן, ואחריהן מגיע החדש **השביעי**, שהוא החדש הקדוש, חודש מלכות ה' והתגלותו, בדיוק כשם משמעות כזו יש ליום השביעי ולשנה השביעית.

איננו מתכוונים להשוות בין היום, החדש והשנה השביעי השווה גמורה, שכן ברור שההבדל בין סדרי הגודל ובין המשמעות הטבעיות של פרקי הזמן יוצר גם הבדל במשמעות, אך הבסיס העיקרי של השבע' כזמן מקודש, קיים בחודש כמו ביום ובשנה.

עלינו לחשוב על הבדל הקיים בכל זאת בין השביעי לחודשים ובין השביעי לימים ולשנים:

מחזורי השבע בימים ובשנים הם מחזורים מלאים, שהיחידה השביעית נמצאת בסופם.

לכאורה, זה אינו המצב בחודשים, שהרי החדש השביעי הוא שביעי מתוך שנים עשר, ואחריו אין אנו מתחילים ספירה חדשה.

כך אמנם ממבט ראשון, אך ייתכן שבעומק הדברים תפיסת הזמן של החודשים אינה באמת שונה.

אנו רוצים להציע כי החדש השביעי הוא באמת החדש האחרון בשנה;

הראשון הוא ניסן, והאחרון - תשרי.

ובאמת, לוח השנה המשמעותי של התורה אינו מכיר מועד אחרי החדש השביעי.

היום השמיני לחמישה עשר בחודש השביעי, שמיני עצרת, הוא היום האחרון המשמעותי בלוח השנה.

אחריו שוקעת השנה בשנת חורף עמוקה, ומתעוררת שוב בחודש ניסן, בראש החודש.

לוח השנה הירחי, שראשיתו בניסן, בנוי על תפיסת זמן שהיחידה המשמעותית הטבעית שלה היא חודשים, והוא אכן לוח של שבע, ולא של שנים עשרה;

ובאמת - מדוע שלא יהיה שבע, כמו כל ספירה אחרת שקיימת בתורתנו, שהיא תמיד של שבע?

אחרי שבע יכול לבוא שמיני שהוא שבע ועוד אחד, או אחד (התחלת מחזור חדש).

החתימה 'אני ה' אלוקיכם' אחרי הציווי על התרועה והעלאת הזכרון לפני ה', מלמדת שהזכרון קשור במלכות ה'.

הטענה כאן היא, שלא ייתכן להעלות את זכרונו לפני ה' ולבקש יחס אינטימי, יחס של ברית וקרבה, בלא להעלות גם את מלכותו, בבחינת "אבינו" אך מיד גם "מלכנו".

החתימה "אני ה' אלוקיכם" שלפני המילים 'בחדש השביעי' (הלימוד של רבן) מתייחסת למצוות לקט פאה ולקט שבשדה, שקיומם הוא ביטוי מובהק למלכות ה' בארץ, המצווה עשית חסד והעברת חלק מהרכוש לעניים.

ההצבעה על הסמיכות צריכה ללמד כנראה, לדעת רבי, על משמעותו המיוחדת של החודש - בחודש השביעי מתגלה ה' כאלוקינו.

משמעות החודש השביעי

כבר עמדנו למעלה על כך שחז"ל למדו בגזרה שווה מיובל לראש השנה כי התקיעות שלהם צריכות להיות שוות, והצענו להבין זאת מתוך המהות המשותפת - מלכות.

כעת אנו באים לידי שאלה יסודית:

מדוע המלכות קשורה דווקא ל"חדש השביעי"?

מדוע באמצע השנה מופיעה פתאום מלכות?

חז"ל וגם רבים מהראשונים והאחרונים, הציעו להבין שקידוש שנת היובל ביום הכפורים מלמד על היותו תחילת השנה, ומתוך כך להניח שבאופן סמוי גם התורה מניחה שתשרי הוא אמנם ראשית השנה, על פי חז"ל שראו בראש השנה "תחילת מעשיך".

דעתנו לא נחה מדרך זו, מפני שהעיקר חסר מן הספר:

בתורה היום אותו אנו מכנים 'ראש השנה' הוא "יום תרועה" ו"זכרון תרועה" ואיננו ראש השנה,

והחדש השביעי - נהפוך בכך כמה שנרצה - איננו החדש הראשון, ולכן גם איננו יכול להיות ראשית השנה.

ההנחה שקידוש שנת היובל מוכיח שגם התורה חושבת שזו ראשית השנה, היא טעות מסוג "הנחת המבוקש", מפני שהיא מניחה שקידוש השנה חייב להיות בראשיתה - ולא היא!

גם ההנחה שיום הכפורים, כיום כפרה, חייב להיות בראשית השנה היא שוב 'הנחת המבוקש', שכן היא מניחה את יחמתנו המאוחרת' שהכפרה צריכה להיות דווקא בתחילת שנה, ושוב, אין בכך הכרח.

אנו רוצים להציע להתעקש על לשון הגזרה השווה החזלית "בחדש השביעי", שחז"ל ראו בה את המקור לדמיון המהותי בין יום הזכרון לבין יום הכפורים,

ולפרש משמעותו של יום הזכרון, כמו גם של יום הכפורים, נובעת פשוט מהיותם בחדש השביעי, בדיוק כמו שהתורה אומרת, וכמו שהציע רבי:

"אני ה' אלוקיכם... בחדש השביעי".

הבה נחשוב על פי המודל הקיים בימים ושנים:

היום הוא יחידה טבעית (סבוב אחד של כדור הארץ סביב צירו);

כאשר עוברות שש יחידות כאלה מגיעה יחידה שביעית שאין לה משמעות טבעית, אך היא קדושה - שבת, ותכניה הם שביתה, מלכות, חרות, זכרון והתגלות.

וההשוואה אפילו מעוררת תמיהה. הייתכן שיום הכפורים מהווה רק הכנה לסוכות, כשם שלקחת השה בעשירי בניסן, היא הכנה לשחיטתו ולגאולה בחמישה עשר בו?

למרות הקושי העולה ממבט ראשון, ייתכן שההשוואה יכולה ללמד רבות על המבנה של מועדי החודש והכוונה הפנימית הקושרת אותם.

הראשון, העשירי, והחמישה עשר בו - אלה הם המועדים המקודשים בחודש, בראשון כמו בשביעי.

כל מה שקורה אחרי החודש השביעי הוא רק 'הארכה' של השנה, ולא המשך הספירה,

או פשוט עיבורה של שנת החודשים בה יש שבעה חודשים - לשנים עשר חדשים, כדי להשוותה במידת האפשר לשנת השמש הקובעת את עונות השנה.

החובה להתייחס בלוח השנה לעונות השנה היא מובנת מאליה, שהרי לוח הרגלים בנוי עליה, ולכן שנת השבע החודשית איננה יכולה להתחיל מחזור חדש מיד כשהיא מסתיימת.

אולם, אין זה משנה את המשמעות המהותית של תפיסת הזמן:

החודש השביעי הוא האחרון, הקדוש, והוא הזמן בו מלכות ה' ראויה להתגלות, כמו בכל שבע.

דומני שמתוך מבט זה מקבלים דברי חז"ל על הזיקה בין תקיעות החודש השביעי (היובל ויום הזכרון) משמעות פשוטה ומובנת, ואין צורך להעביר את ההשערה שהיובל מתחיל ביום כפור כי זו תחילת השנה אל יום הזכרון, שכלל אינו ראשית משום בחינה לפי פשוטו של מקרא⁶.

ה. תאריכי מועדי החודש

הכיוון שפיתחנו כאן מעלה שאלה לגבי בחירת התאריכים לחגי חודש תשרי - הראשון בחודש, העשירי והחמישה עשר.

החמישה עשר מסתבר ביותר, מפני שבתפיסת השנה החודשית, זמן מילואו של הירח הוא הזמן העיקרי והחשוב ביותר, כמו גם בניסן, ולכן קביעתו של חג הסוכות במועד זה הן מבחינתו החקלאית⁷ והן מבחינתו ההיסטורית (זכר ליציאת מצרים) - מובנת.

גם קביעת יום הזכרון בראשון לחודש מובנת, פשוט מפני שהוא ראשית החודש, ולכן הוא פותח את קדושת החודש ואת המועדים הקשורים בו.

מדוע יום הכפורים קבוע בעשור לחודש?

על כך נציע כעת רק את ראשית התשובה, והיא כי ניתן להצביע על מודל דומה בחודש ניסן:

16. שמות פרק י"ב

(ב) החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם...

אומר ה' למשה בראש החודש, ופותח את ההכנות לחודש.

התאריך הבא הוא העשירי -

(ג) בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבותי.

וכמובן, המועד הוא בליל ט"ו, ליל מילואו של הירח.

הדמיון אינו שלם, שכן עניינית יש הבדל בין התכנים של המועדים השונים;

⁶ מובן שהשערה זו מעוררת מחשבות לגבי היבטים אחרים של השנה ההלכתית בתורה (למשל - מתי מתחילה שנת השמיטה?). ייתכן שברובד הפשט השנה מתחילה בניסן לכל ענייני ההלכה, אך ייתכן שאין צורך לתלות את ההלכות הקשורות לשנים בשנות החודשים, ויהיה להם לוח נפרד. הצעתנו קשורה לשנת החודשים הבודדת, בהתעלם מהחיבור ההכרחי לשנת השמש.

⁷ שספק אם יש לה תאריך מסויים, ואכמ"ל

נספח – מוסף לראש השנה

אבות

ברוך אתה יהוה, אלהינו ואלהי אבותינו, אלהי אברהם, אלהי יצחק, ואלהי יעקב, האל, הגדול הגבור והנורא, אל עליון גומל חסדים טובים, וקונה הכל, וזוכר חסדי אבות, ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה... מלך עוזר ומושיע ומגן. ברוך אתה יהוה מגן אברהם:

נברות

אתה גבור לעולם אדני, מחיה מתים אתה רב להושיע... ונאמן אתה להחיות מתים. ברוך אתה יהוה מחיה המתים:

קדושת השם

אתה קדוש ושמו קדוש, וקדושים בכל יום יהללך סלה. כי אל מלך גדול וקדוש אתה:
לדור ודור המליכו לאל כי הוא לבדו מרום וקדוש:
ויבן יתקדש שמו...
ויבן תן פחדך...
ויבן תן כבוד...
ויבן צדיקים יראו וישמחו...

ותמלוך אתה הוא יהוה אלהינו מהרה לבדך על כל מעשיך,
בהר ציון משכן כבודך. ובירושלים עיר קדשך. פתוב בדברי קדשך:

ימלוך יהוה לעולם אלהיך ציון לדור ודור, הללויה:
קדוש אתה ונורא שמו, ואין אלוה מבלעדיך, פתוב, ויגבה יהוה צבאות במשפט, והאל הקדוש נקדש בצדקה.
ברוך אתה יהוה, המלך הקדוש:

קדושת היום (כמו בשאר החגים)

אתה בחרתנו מפל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו, ורוממתנו מפל הלשונות, וקדשתנו במצותיך, וקרבתנו מלפניו לעבודתך, ושמו הגדול והקדוש עלינו קראת:
נתת לנו יהוה אלהינו באהבה את יום הזכרון הזה, יום תרועה מקרא קודש זכר ליציאת מצרים:
וימפני חטאינו גלינו מארצנו...

ויחודש השביעי באחד לחודש, מקרא קודש יהיה לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו, יום תרועה יהיה לכם. ועשיתם עולה לריח ניחוח ליהוה, פר בן בקר אחד, איל אחד, כבשים בני שנה שבעה תמימים:

וימנחתם ונספיהם כמדבר, שלשה עשרונים לפר, ושני עשרונים לאיל, ועשרון לכבש, וזין כנסוף, ושני שעירים לכפר, ושני תמידים כהלכתם: מלבד עולת החודש ומנחתה, ועולת התמיד ומנחתה, ונספיהם כמשפטם, לריח ניחוח אשה ליהוה:

(בחגים האחרים מסיימים: "מקדש ישראל והזמנים").

עלינו לשבח לאדון הכל, לתת גדלה ליוצר בראשית, שלא עשנו כגויי הארצות, ולא שמנו כמשפחות האדמה, שלא שם חלקנו בהם וגורלנו ככל המונם. שהם משתחווים להבל ולריק ומתפללים אל אל לא יושיע...:

מלכויות

ועל כן נקנה לך יהוה אלהינו, לראות מהרה בתפארת עזך, להעביר גוילים מן הארץ, והאלילים פרות יפרתו, לתקן

עולם במלכות שדי. וכל בני בשר יקראו בשמו, להפנות אליך כל רשעי ארץ. יכירו וידעו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל ברך, תשבע כל לשון. לפניך יהוה אלהינו יכרעו ויפולו, ולכבוד שמו יקר יתנו, ויקבלו כלם את עול מלכותך, ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד:

כי המלכות שלך היא, ולעולמי עד תמלך בכבוד, פתוב בתורתך:

יהוה ימלך לעולם ועד:

ונאמר, לא הביט און בעקב, ולא ראה עמל בישראל, יהוה אלהיו עמו, ותרועת מלך בו:

ונאמר, ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל:

ובדברי קדשך פתוב לאמר, כי ליהוה המלוכה ומשל בגוים:
ונאמר, יהוה מלך גאות לבש, לבש יהוה עוז התאזר, אף תפון תבל כל תמוט:

ונאמר, שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד:

מי זה מלך הכבוד יהוה עוז וגבור יהוה גבור מלחמה:

שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד:

מי הוא זה מלך הכבוד יהוה צבאות הוא מלך הכבוד סלה:

ועל ידי עבדיך הנביאים פתוב לאמר, כה אמר יהוה מלך ישראל וגואלו יהוה צבאות, אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלהים:

ונאמר, ועלו מושעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה ליהוה המלוכה:

ונאמר, והיה יהוה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד:

ובתורתך פתוב לאמר שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד:

אלהינו ואלהי אבותינו, מלוך על כל העולם פלו בכבודך, והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון עזך על כל יושבי תבל ארצך, וידע כל פעול, כי אתה פעלתו, ויבין כל צור, כי אתה צרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו, יהוה אלהי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה:

קדשנו במצותיך, ותן חלקנו בתורתך, שבענו מטובך ושמחנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך באמת, כי אתה אלהים אמת, ודברך אמת וקיים לעד.

ברוך אתה יהוה, מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון:

ותוקעין גם בלחש תשר"ת תש"ת תר"ת ואח"כ אומרים זה: היום חרת עולם...

זכרונות

אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם. לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית. כי אין שכחה לפני כסא כבודך ואין נסתור מנגד עיניך:

אתה זוכר את כל המפעל. וגם כל היצור לא נכחד ממך:

הכל גלוי וידוע לפניך יהוה אלהינו, צופה ומביט עד סוף כל הדורות. כי תביא חוק זכרון להפקד כל רוח ונפש. להזכר מעשים רבים והמון בריות לאין תכלית:

מראשית כזאת הודעת, ומלפנים אותה גלית. זה היום תחלת מעשיך, זכרון ליום ראשון. כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב:

ובדברי קדשך כתוב לאמר, **עלה אלהים בתרועה, יהנה בקול שופר:**

ונאמר, **בחצוצרות וקול שופר**, הריעו לפני המלך יהנה: ונאמר **תקעו בחדש שופר** בכסה ליום חגנו: כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב:

ונאמר הללויה הללו אל בקדשו, הללויה ברקיע עזו: הללויה בגבורותיו, הללויה כרוב גדלו: **הללויה בתקע שופר**, הללויה בגבל וכנור:

הללויה בתוף ומחול, הללויה במנים ועגב: הללויה בצלצלי שמע, הללויה בצלצלי תרועה: כל הנשמה תהלל יה, הללויה: ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר, כל ישרי תבל ושכני ארץ, כנשא נס הרים תראו **וכתקוע שופר תשמעו:**

ונאמר, והיה **ביום ההוא יתקע בשופר גדול**, ובאו האבדים בארץ אשור, והנדהים בארץ מצרים, והשתחוו ליהנה בהר הקדש בירושלים:

ונאמר, ויהנה עליהם נראה, ויצא כבדק חצו, **ואדני יהנה בשופר יתקע**, והלך בסערות תימן: יהנה צבאות וגו עליהם, כן תגו על עמך ישראל בשלומך:

אלהינו ואלהי אבותינו, **תקע בשופר גדול לחרותנו**, ושא נס לקבץ גליותינו, וקרב פזורינו מבין הגוים, ונפוצותינו פנט מנרפתי ארץ. והביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, כמצנה עלינו בתורתך, על ידי משה עבדך מפי כבודך, כאמור: וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם, **ותקעתם בחצוצרות** על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם, והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם, אני יהנה אלהיכם: כי אתה **שומע קול שופר**, ומאזין תרועה ואין דומה לך: ברוך אתה יהנה, **שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים:**

ותוקעין גם בלחש תשרית תשית ואח"כ אומרים זה: היום הרת עולם...

עבודה

רצה יהנה אלהינו...

הודאה

ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים....

ועל המדינות בו נאמר איזו לחרב, ואיזו לשלום, איזו לרעב, ואיזו לשבע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות. מי לא נפקד כהיום הזה. כי **זכר כל היצור לפניך בא**. מעשה איש ופקדתו ועלילות מצעדי גבר. מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש:

אשרי איש שלא ישכחך, וכן אדם יתאמץ בך, כי דורשיך, לעולם לא יכשלו, ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך:

כי **זכר כל המעשים לפניך בא** ואתה דורש מעשה כלם:

וגם **את נח באהבה זכרת**. ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים, בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם. על כן זכרנו בא לפניך יהנה אלהינו, להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים. כפתיב בתורתך, **ויזכר אלהים את נח**, ואת כל החיה, ואת כל הבהמה, אשר אתו בתבה, ויעבר אלהים רוח על הארץ ויטפו המים:

ונאמר, וישמע אלהים את נאקתם, **ויזכור אלהים את בריתו**, את אברהם את יצחק ואת יעקב:

ונאמר, **וזכרתי את בריתי יעקב**, ואף את בריתי יצחק, ואף את בריתי אברהם אצפור, והארץ אצפור:

ובדברי קדשך כתוב לאמר, **זכר עשה לנפלאותינו**, חנון ורחום יהנה:

ונאמר, טרף נתן ליראיו, **יזכר לעולם בריתו:**

ונאמר, **ויזכור להם בריתו**, וינחם כרב חסדיו:

ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר, הלוד וקראת באזני ירושלים לאמר, כה אמר יהנה **זכרתי לך חסד ועוונך**, אהבת פלולותיך, לכתך אחרי במדבר, בארץ לא זרועה:

ונאמר, **וזכרתי אני את בריתי** אותך בימי נעורך, והקימותי לך ברית עולם:

ונאמר הבן לקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו **זכור אצורנו עוד**, על כן המו מעי לו, רחם ארחמנו נאם יהנה:

אלהינו ואלהי אבותינו, **זכרנו בזכרון טוב לפניך**, ופקדנו בפקדת ישועה ורחמים משמי שמי קדם, **וזכר לנו יהנה אלהינו את הברית ואת החסד ואת השבועה אשר נשבעת לאברהם אבינו בהר המורה**. ותראה לפניך עקדה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכשלו רחמיך את פסעך מעלינו, ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעירך ומארצך ומנחלתך. וקיים לנו יהנה אלהינו את הדבר שהבטחתנו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור:

וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים, אני יהנה:

כי **זכור כל הנשפחות אתה הוא מעולם**, ואין שכחה לפני כסא כבודך, ועקדת יצחק, לזרעו (של יעקב) היום ברחמים תזכור.

ברוך אתה יהנה, **זכור הברית:**

ותוקעין גם בלחש תשרית תשית ואח"כ אומרים: היום הרת עולם...

שופרות

אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמם. מן השמים השמעתם קולך, ונגלית עליהם בערפלי טהר. גם כל העולם פלו חל מפניך, ובריות בראשית חרדו ממך, בהגלותך מלכנו על הר סיני: ללמד לעמך תורה ומצוות. ותשמיעם עליהם קולך, ודברות קדשך מלהבות אש. בקולות וברקים עליהם נגלית, **ובקול שופר עליהם הופעת**. כפתיב בתורתך, ויהי ביום השלישי בהיות הבקר, ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר, **וקול שופר חזק מאד**, ויחרד כל העם אשר במחנה:

ונאמר, **ויהי קול השופר הולך וחזק מאד**, משה ידבר והאלהים יעננו בקול:

ונאמר, וכל העם רואים את הקולות, ואת הלפידים, **ואת קול השופר ואת ההר עשן**, וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק: